

D. O. M. D.

DISSERTATIONIS,
PARADOXAM OPINIONEM
DE
INDIFFERENTISMO
RELIGIONUM
EXAMINATURÆ,
PARS POSTERIOR,

QUAM

Consensu Ampliff. SENAT. Philos. in Reg. Acad. Altdorfsi,

PRÆSIDE

MAG. JOHANN E
BILMARK,

HIST. & PHIL. PRACT. PROF. REG. & ORDIN.

PRO GRADU

Publice Defendet

GEORGIUS WINTER,

V. D. M. WIBURGENSIS.

IN AUDITORIO MAJORI DIE X. JUNII ANNI MDCCLXIXⁱ,

Horis Ante Meridiem Consuetis.

ABOÆ, Impressit JOH. CHRISTOPH. FRENCKELL.

KONGL. MAJ:TS.
TRO-TIENARE
Och
LANDS-SECRETERARE,
Wälädle

H^{R.} JOHAN WILHELM
MEINANDER,

KANSALLIS-
KIRJASTO

Så brinnande min äboga städse varit, at en gång få al-
mänt betyga min innerliga erkänsla emot en VÄRD
GYNNARE, Hvars förtjenster emot mig äro så många,
som märkeliga; så glad nyttjar jag närvarande tillfälle
därtill. Om detta mitt lilla Academiska arbete, hvilket
jag, som et ringa tacksambets prof emot åtniutna stora
välgärningar Herr LANDS-SECRETERAREN upoffrar,
gunstigt ansedt blifver; så har jag fullkommeligen vunnit
min önskan. Den Högste unne Herr LANDS-SECRETE-
RAREN en lång och med all sällhet bekrönt lefnad, det
Allmänna til gagn, Herr LANDS-SECRETERARENS
Värda Hus til understöd, och mig til en beständig bugnad!
Jag frambårdar med vördnad

Wälädle Herr LANDS-SECRETERARENS

Ödmuke tjenare,
GEORG WINTER.

§. VIII.

Bonitati Divinae omnino conveniebat, certam credendorum & agendorum normam hominibus præscribere. Quum enim DEus sit optimus, in creaturas quoque suas bona quævis, quorum capaces sunt, conferre & vult vi bonitatis suæ, & potest vi omnipotentia suæ. Enimvero quum sapiens, qui vult finem, media quoque eidem obtinendo inservientia velle censendus sit, & DEus voluntati efficaci desideret felicitatem hominum tam temporalem quam æternam, media quoque illis monstravit, & Suæ Majestati & humanæ indoli congrua, quibus uti debent, ne votis suis excidant. Enimvero aut indifferens plane fuit, quæcunque media arripiat homo, ad felicitatem contendens, aut hæc certa erunt, uniformia atque fini obtinendo proportionata. Prius arguit vel casui fortuito omnia esse committenda, qui quum nullum præstruat intellectum, nedum perfectissimum, summo ac sapientissimo rerum Moderatori convenire nequit; vel quod homini sufficiat, qualemcunque obrineat felicitatem, quoniam a mediis quasi coloratur finis. Quocirca quum felicitatis speciem multa mentiantur; indifferens quoque erit, utrum homo post hanc vitam felicitatem veram consequatur, vel etiam in omnium calamitatum barathro æternum hæreat; quam indifferentiam ne ipsos quidem Indifferentistas probaturos existimo. Posterius autem sicut nullis laborat difficultatibus, sed sapientiæ & bonitati Divinae optime convenit; ita sequitur, DEum certam credendorum & agendorum normam hominibus præscripsisse. Ulterius quum DEus sit infinitus, ratio autem nostra sit admodum limitata, ineptus plane est labor, ad curtam intellectus hu-

ni decempedam immensam Magnalium Divinorum abyssum exigere velle: attamen quum DEUS, qui ipsa est veritas, talia nobis in nostram salutem manifestaverit, fidem dictis ejus absque omni hæsitacione habere debemus: adeoque norma credendorum adeo certa est, ut ne quidem per exactissimas demonstrationes Geometricas ad illum certitudinis gradum ascendere liceat.

§. IX.

Hinc igitur rursus apparet, *quantum rationi repugnent Indifferentistarum placita.* Quum enim DEUS certam credendorum & agendorum normam hominibus præscripserit §. VIII; quumque indifferens respectu DEI dicatur id, cujus etiam contrarium velle potest: ergo si Indifferentismus Religionum sibi constaret, DEUS quemcunque sui cultum probaret, nec requireret, ut homines observarent normam, quam ipsis præscripsit, quod absurdum esse, quisque animadvertit. Ulterius quum finis omnium rerum generalis sit manifestatio gloriæ Divinæ, quumque respectu DEI nihil sit bonum, nisi quod omnia ejus attributa referat; ergo, si Indifferentissimus modo dictus DEO probaretur, prono fluere alveo, DEUM his contraria non prorsus improbare. Parum igitur curaret, utrum aliquid ad suam gloriam tenderet, vel non; utrum actiones hominum attributis Divinis essent conformes, vel ab ipsis discrepant, adeoque incuria, quin & imperfectio in DEUM perfectissimum caderet. En! igitur in quam inextricabiles absurditatum labyrinthos sese conjiciant Indifferentista. Patet ergo, quod DEO Indifferens esse non possit, quamcunque creaturæ rationalis profiteatur Religionem. Delectetur itaque Dominus VOLTAIRE, & blandam animo concipiat voluptatem, quando DEUM, ceu optimum patremfamilias ubi repræsentat, qui singulis suis liberis ubicunque ter-

rarum

rarum & quomodocunque vixerint, æqualiter benefacit; attamen sicut hicce character non convenit bono ac cordato Principi; ita idem multo minus in supremum Numen quadrat. Quemadmodum enim exitiosa foret illius indulgentia, si fronte æque serena adspiceret cives tam leges observantes, quam qui ferociæ cristas ita erigunt, ut, missis legibus, ad suum tantummodo beneplacitum vitam componant, quamvis de cætero utrique caveant, ne tranquillitatem publicam convellant; ita multo minus justissimus DEus ferre potest homines, qui se imperio ejus subducunt, & cum contemtu legum, ab ipso benignissime latarum, sibi ipsis fingunt regulas, quibus convenienter se gerere velint; licet de cætero ab enormibus caveant sceleribus, & placidam degant vitam civilem.

§. X.

Præterea licet Indifferentistæ fundamenti loco ponant amorem DEI atque aliorum; attamen si ipsorum opinionem ad vivum resicemus, deprehendemus, quod fucum solummodo speciosa hac propositione faciant simplicioribus. Quamvis enim amor in se sit affectus bonus, attamen nisi in illius exercitio certus observetur ordo, benignam indolem facile mutatur. Sicut igitur amoris proprium est, ut quisque ad personam amatam beneplacitum sese componere, ejusque perfectiones, si modo fieri possit, augere studeat, ita necessarium omnino est, indagare, qua ratione ejus gratiam demereri queat, ne optime cogitata pessime cadant. Quum igitur homo quilibet, imprimis vero Christianus, DEum, in quo omnis bonitatis, omnis pulcritudinis & omnis amabilitatis radix sita est, super omnia amare teneatur, amor autem vel brutus vel nullus potius esset, nisi homo mo-

tivis ducatur, & sibi perspecta habeat officia, objecto amoris præstanda, sequitur quod rite cognoscet tam motiva amoris DEi, quam etiam officia supremo Numini exhibenda. Quod si vero Indifferentismus Religionum admittatur, necesse est, simul admittere, perinde esse, quam & qualem cognitionem sui Conditoris habeat homo, quoniam ut noto notius est, Religiones in dogmaticis immane quantum a se invicem discrepent; unde hæc etiam macula Moralibus adspargeretur, nihil scilicet referre, qualia officia DEo exhibeamus; siquidem motiva præstandorum officiorum petenda sint ex ipsa doctrina de DEo, rebusque Divinis. Qui ergo genuinam de DEo & rebus Divinis notionem non habet, is nec genuina amoris motiva habet, quare DEum nec recte amat nec debito modo colit. Denique dum cogitamus, quam diversus sit diversarum Religionum habitus, quod aliæ inevitabili fato omnia subijciant, aliæ foedissimis etiam flagitiis patrocinentur, aliæ virtutes ac vitia in tenui ponant discrimine; oppido patebit, quantum per æquipollentiam vel Christianarum solummodo Religionum officia nobis & aliis præstanda pervertantur.

§. XI.

Sed excutiamus adhuc loculos Indifferentissimi, ut appareat, quid mali idem in recessu habeat. *Per Indifferentismum igitur Religionum obtunduntur conscientie nostre stimuli.* Quum enim Indifferentismus modo nominatus inferat æquipollentiam Religionum, hæc autem involvat æquipollentiam de agendis & omittendis; quum etiam vel intra circum Christianum dentur talia Religionum placita, quibus statuitur, DEum sanctissimum nuntiari hominum peccata, quod nonnulla horum sint in se, & ex sua natura plane venialia, adeo ut in foro Di-

vino

vino nulla indigeant expiatione, satis apparet, quod per Indifferentissimum moralitas plerarumque actionum tollatur. Enimvero Conscientia est iudicium animæ practicum de moralitate actionum, quare si vel nulla sit moralitas actionum, vel ipsa dependeat ab exemplo & auctoritate quorundam hominum, quod paradoxon per Indifferentissimum Religionum erit admittendum, vana quoque erit conscientia, vani terrores & cruciatus, quos intra pectorum suorum sepimenta post commissa flagitia sentiunt maleferiati, vana denique vel imaginaria voluptas, quam experiuntur, etjam inter adversitatum fragores, quotquot virtutibus sedulam navant operam. Sed quum hæc omnia dictitante ratione ac comprobante experientia sint admodum certa, vanus erit Religionum Indifferentismus.

§. XII.

Neque illud hoc loco erit silentio prætereundum: quod per Indifferentissimum Religionum introducatur DEismus, Religionis ac virtutum pestis. Notum enim est, quod inter crassiora DEistarum placita hoc sit, quod DEus non curet, utrum colatur, an non, tum etjam, quo modo DEi cultus instituatur. Sed hæc præcise urgent Indifferentistæ, existimantes, singulos DEi cultus esse plane æquipollentes. Præterea quis nescit, quod dentur Religiones, in quibus statuitur, DEO supremo rerum Moderatore plane indignum esse, omnium rerum curam agere, aut quis ignorat, quod etjam inter Christianos fuerint, qui sibi aliisque persuadere sint conati, Providentiam Divinam ad generum quidem & specierum conservationem sese extendere, non autem ad singula individua pertinere? Hæc autem dogmata cum vera notione Providentiæ Divinæ nequaquam consistere possunt, sed ipsam convellunt. Deinde si quis contendat, vel hæc tantum

tantum de universali Indifferentismo valere, vel paucorum solummodo hominum ista esse placita, ab integris Ecclesiis non recepta, hoc ipsum præfracte non negabimus; attamen nobis vicissim concessum iri speramus, quod nonnulla etiam Christianæ Ecclesiæ, talia de præscientia ac providentia Divina foveant dogmata, quæ & bonitate Divina sunt indigna, & libertati hominum concreata haud convenient, verbo quæ perversa sunt. Sed perverse de DEO ejusque operationibus sentire, quam meliora quis discere posset, perinde est ac supremi Numinis actus negare: Ergo rursus sequitur, quod Indifferentismus Religionum valeat ad tollendam DEI Providentiam; ex qua tamen præcipua & fortissima actionum nostram motiva sumuntur.

§. XIII.

Argumentis in medium hætenus allatis addamus, quod *Indifferentismus Religionum latam pandat viam ad Atheismum*. Sicut enim ex Physica constat, quod dum duo corpora, præcipue vero duo sic dicta menstrua contrariæ indolis inter se miscentur, hæc adeo violenter inter se agant, ut alterum ab altero destruat, sicut etiam in civilibus species quadam destructionis est confusio negotiorum atque actionum, qua fit, ut florentissimæ prædem societates brevi tempore fatiscant & evertantur; ita per admissam Religionum æquipollentiam & hinc secutam earum permixtionem fieri nequit, quin oppositorum dogmatum alia tollantur ab aliis, quæ scena tandem luditur, donec solum Religionis nomen vel umbra supersit, ipsa vero substantia dispareat. Si enim Religiones in se sint æquipollentes, DEUS etiam singulis æqualiter delectatur; unde, quod horrendum dictu, sequitur, DEUM ipsum Religionem flocci facere; quo admissio, pauci erunt, qui omnem Religionem ludibrio

non

non haberent. Quis nescit dictum, quod circumfertur, POIRETI, egregium scilicet, quod *discrepantia Religionum majoris fieri non debeat, quam vestium; & disputare de unius Religionis præstantia præ altera, est felium more litigare, (es ist ein katzen-Getzanke)*. En quorsum malefanus Indifferentismus perducit homines. An Atheismo magis quidquam simile? Sed ut nexus Indifferentismi atque Atheismi clarius pateat, observanda est communis hujus divisio in *Theoreticum & Practicum*. Ille in eo consistit, quod talia admittantur dogmata, ex quibus haud operose sequitur aliquid, quod existentiam DEI convellit. Hic autem eo tendit, ut flagitiis quibuscunque obsecraretur, veniam hominibus indulgens ita vivendi, quasi nullum esset Ens supremum, quod sua lege actiones eorum determinaret. Quapropter cum Indifferentistæ supponant, coram DEO perinde esse, quam Religionem quis profiteatur, quumque perversæ de DEO dentur opiniones, ipsi etiam supponunt, DEum bonis & malis placitis atque actionibus æqualiter delectari. Sed voluptatem ex malo capere involvit maximam imperfectionem, siquidem talis hypothesis infinitæ sanctitati repugnet. Quicumque autem supponitur DEus, cui non competunt infinitæ & quidem omnes possibiles perfectiones, is DEus non est; atqui prius ex principiis Indifferentistarum sequitur; ergo etiam ipsorum placitis adfigendum erit absurdorum absurdissimum, quod scilicet DEus non existat: adeoque Indifferentismus ducit ad Atheismum Theoreticum. Præterea quum ex Religionum Indifferentismo sequatur, quod DEus non curet, utrum colatur vel non; hinc porro colligitur, hominem virtutibus continuo studentem incassum laborare, & proinde supervacaneo Religionis exercitio supersedere posse. En! igitur hypothesin *Irreligionariis* omnibus, qui vitiis

dediti sunt, perquam arridentem. Quare quum nexus inter illas res esse dicatur, quarum una in se continet rationem alterius, ex allatis sequitur, quod inter Indifferentissimum & Atheismum Practicum detur nexus. Qui enim actionum omnium Indifferentiam respectu DEI statuunt, illi non possunt non turpissimis quibusvis cupiditatibus frena laxare & vitiorum luto sese volutare; interea cogitantes: *Quæ supra nos, nihil ad nos.* Immo homo secum reputans mox animadvertit impossibilitatem Indifferentissimi. Quum enim Religio generatim spectata consistat in modo colendi DEum cognitum; diversæ erunt Religiones, quibus DEus & ejus perfectiones vario modo cognoscuntur; sicut vera est illa, quæ ex accurata de DEo cognitione ejusque perfectionibus deducitur. His præmissis, ponamus jam diversas Religiones esse æquipollentes, quod Indifferentistis placet, DEus erit aut mutabilis, siquidem cognitio de DEo, diversa licet atque opposita, ipsius perfectionibus esset conformis; aut si immutabilis, possent oppositæ de DEo ejusque perfectionibus opiniones simul consistere, adeoque eædem possent esse simul falsæ & veræ seu non falsæ. Sed prius vecordiam Atheistarum sapit, posterius in principium contradictionis impingit. Ergo Indifferentismus est impossibilis.

§. XIV.

Insuper per Indifferentissimum Religionum tollitur certa spes vitæ æternæ aliquando obtinendæ. Quum enim per Indifferentissimum modo dictum existat confusio quardam diversarum Religionum §. XIII; ex hac necessario oritur Eclipsis cognitionis humanæ in salutis negotio, adeo ut partim nesciamus, partim non curemus media, sine quibus salus æterna obtineri nequit, & proinde multo minus

minus convenienti modo eadem adhibeamus; sed nisi media salutis rite cognoscamus & cognitis utamur, tam impossibile est felicitatem æternam consequi, ac fieri nequit ut quis gravi morbo decumbens sanitatem recuperet, reiectis salubribus pharmacis. Si dicant Indifferentistæ, media, quæ nobis tradit revelatio, minoris esse momenti, non solum fallunt & falluntur, sed DEum etiam maxima adficiunt injuria, qui Filium suum unigenitum pro salvando genere humano in mortem non tradidisset, si lytro minus pretioso infinitæ ipsius justitiæ satisfieri potuisset. Quid? Quod dentur Indifferentistarum nonnulli, qui adeo præter rationem sapiunt, ut contendere non dubitent, animam esse mortalem, aut ad minimum nihil certi de animæ immortalitate nobis constare; sed quo placito in principia Pſychologica graviter impingunt; simul tamen produnt, quod si per ipsos stare, *spem* *or* *anem* salutis hominibus præciderent.

§. XV.

Tandem ab Indifferentismo Religionum ipsa natura abhorrere videtur. Quis enim historiæ adeo est ignarus, ut nesciat, quod ipsi etiam Gentiles, quamvis vix creperam de DEO rebusque Divinis habuerint notitiam, in religione tamen, in qua fuerunt instituti, ita perstiterint, ut se ipsos & omnia. pro avidis sacris defendendis devovere non dubitaverint. Sicco jam præterimus pede, quod cruenta tamen sui vestigia reliquit, bellum illud, quod antiquis Græcis *sacrum* dicebatur, quodque reliqui Boeotiæ populi Phocensibus intulerunt ob vastatum templum Apollinis, Delphis exstructum, quum prælium potius pro recuperando thesauro, quam Religione conservanda, gestum tunc fuisse, quis

quis dicere posset, licet verisimile sit, quod utrumque intenderint Bœotii; nemo tamen ignorat, quam pertinaciter cum aliæ gentes tum Hyperboreæ superstitiones Gentilitias defenderint, adeo ut Sacerdotes Pontificii ad illarum animos flectendos coacti plerumque fuerint uti Logica Tormentaria & jure Canonico. Historia etiam Gentium Americanarum tristissimorum ejusmodi exemplorum plena est. Neminem enim, speramus, fugiunt diuturna illa pariter atque exitialia bella, quæ inter Mexicanos & eorum finitimos ad irruptionem usque Hispanorum immani rabie gesta sunt, illis Vizlipustium cultum cum nefariis ritibus atque sacrificiis obtrudentibus, his autem repugnantibus, & admittere detrectantibus. Similiter in America Meridionali Peruani cum suas superstitiones a vicinis adoptari vellent, hi vero istis moliminibus refragarentur, integris sæculis bella gesta fuerunt. Quum igitur Gentiles non permittant, ut superstitiones superstitionibus misceantur, ne avitis sacris hac mixtura pretium decedat; quanto magis Christianis curæ cordique esse debet, ut vera religio facta tectaue maneat, nec per speciosam Religionum æquipollentiam detrimentum quoddam capiat.

§. XVI.

Essent quidem in proposito argumento plura adhuc adferenda, sed temporis aliarumque circumstantiarum rationem habituri heic subsistere cogimur, postquam plene ceu existimamus, ostendimus quam paradoxa sit Indifferentistarum hypothesis. In exitu autem partim monemus homines, ut cogitent, quod si Indifferentissimus in rebus domesticis maximam pariat confusionem & familiam turbet, immo salutem Reipublicæ sit ini-

inimicissimus; multo magis indifferentismus Religionum salutis nostræ negotium penitus disperdet, & exercitium veræ pietatis sufflamminabit, partim animitus precamur, faxit Benignissimum Numen, ut vera Religio, nullis indifferentissimi nebulis obscurata, tanquam coruscans Phosphorus ad consummationem usque sæculi nobis luceat!!

AUCTORI Clarissimo.

Prodeunte in lucem Tuo, FRATER Optime, altero jam Specimine Academico, quam inde percepi, letitiam non potui quin publice testar. Accendit hanc, quo nos junxit DEUS & natura, dulce Fraternitatis vinculum. Etenim nobis uti a tenera usque ætate omnia fuere communia, ita fortunaridente, una risimus, eadem minante, una luximus. Viam quam capisti, contemtis uti hucusque ita post hæc fortunæ minis insistere; virtutem atque studia unice habere in deliciis, & persuasus sis, illam sibi ipsi jucundissimam esse mercedem, hæc vero miram secum ferre voluptatem. Ego quod sincerissime opto, confido fore, ut Summum Numen cœnatibus Tuis honestissimis successus letos felicesque largiatur.

Fraterna manu posuit
HENRICUS JOHANNES WINTER.

Clarissime Domine CANDIDATE.

Cum alterum jam Te moliri & propediem esse editurum
eruditionis Tuæ publicum specimen rescissem, non potui
sane ab animo id meo impetrare, ut in tanta bonorum omni-
um lætitia & amicorum præcipue unanimi congratulatione,
solus ego silerem, solus viderer ingratus meique immemor
officii. Vulgato fertur proverbio, non esse opus verbis, ubi
rerum adsunt testimonia; nec est ergo, cur multus hic sim
in erectioris ingenii TUI documentis celebrandis, atque
probitate optimis conspicua moribus prædicandis. Quæ o-
mnia non ut nunc divulgarem palam, sed ut dudum &
communiter nota esse TIBI gratularer, hocce, in haud ita
pridem Præceptorem, pietatis meæ indicium, paucissimis ad
Doctissimæ Tuæ Dissertationis calcem lineis adpositis, ex-
stare volui. Istac macte esto virtute, Fautor & Amice
Æstumatissime, quaque cepisti via feliciter perge. Debita
virtuti præmia nec deesse TIBI sine Iustus DEUS atque in-
probus Munificus & Liberalis, nec optare ex animo & sin-
ceris ab eodem Optimo Maximo rerum omnium Moderatore
votis expetere unquam intermitteret

Tuus totus

CAROLUS FREDERICUS HOLM.

Borgoæ D. Xmo Calend.

Iunii, An. MDCCLXIX.